

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

УДК 002.6 + 371.3 + 61(071.2)

С. Є. Бухальська

Інформатизація та комп'ютеризація, біогенні та технотронні технології, сенсаційні відкриття та здобутки в науці, техніці, медицині, кардинальна трансформація інформаційного простору якісно змінили сфери буття сучасного соціуму. Оскільки отримання інформації в сучасному суспільстві стає життєво необхідним ресурсом, постає необхідність у створенні інформаційно-освітнього простору в системі професійної, зокрема, вищої медичної освіти.

Підкреслимо, що інформатизація вищої школи передбачає: оперативне оновлення навчальної інформації у зв'язку з розвитком науки, техніки, культури, медицини; отримання оперативної інформації про індивідуальні особливості кожного студента, що унеможливорює диференційований підхід до організації їх навчання і виховання; освоєння адекватних науковому змісту навчання й індивідуальних особливостей студентів способів донесення навчальної інформації; отримання інформації про результативність педагогічного процесу, що надасть змогу оперативно вносити в нього необхідні корективи [4].

Пріоритетним у розвитку вищої медичної освіти визначено інформатизацію освітнього процесу, основною метою якої є підготовка майбутніх медичних працівників до повноцінного життя та висококваліфікованої професійної діяльності в умовах інформаційного суспільства; комплексна перебудова навчально-виховного процесу; підвищення якості й ефективності надання медичних освітніх послуг засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Зауважимо, що якість навчання у вищих медичних навчальних закладах, зокрема в медичних коледжах, в умовах інформаційно-освітнього простору залежить від забезпечення його педагогічними кадрами.

Сьогодні опанування навичок роботи в галузі інформаційно-комунікаційних технологій розглядається як обов'язкова умова під час прийому на роботу практично будь-якого фахівця, у тому числі й викладача медичного коледжу, який повинен уміти: аналізувати повідомлення та виокремлювати інформацію для передачі іншим (змістовну, структурну, ситуаційну); розрізняти ключову та другорядну (супутню, уточнюючу) інформацію; згортати та розгортати інформацію під час нотування, редагування тексту тощо; створювати вторинні документи (реферати, статті, виступи, анотації); використовувати додаткові джерела (словники, енциклопедії, довідники, Інтернет-ресурси); оформляти бібліографію та посилання на джерела; цитувати авторські рядки; створювати презентації тощо.

Попереднє опрацювання науково-педагогічних джерел засвідчує, що в теорії та практиці професійної освіти приділяється належна увага проблемі формування інформаційно-навчального середовища системи освіти (Н. І. Клокар, А. В. Вишнякова) та розвитку педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю (О. І. Гура, С. О. Демченко, В. М. Матвієнко, І. Б. Міщенко, К. П. Осадча та ін.).

Водночас проблема розвитку інформаційно-комунікаційної складової педагогічної компетентності викладача медичного коледжу ґрунтовно не досліджувалась.

Тому метою статті є: обґрунтування змісту, структури, критеріїв розвитку інформаційно-комунікаційної складової педагогічної компетентності викладача медичного коледжу; презентація програми спецкурсу “Основи інформаційно-комунікаційних технологій” для викладачів медичних коледжів, апробованої та впровадженої в систему методичної роботи Рівненського базового медичного коледжу.

На основі вивчення базових понять “компетентність”, “професійна компетентність”, “педагогічна компетентність”, “компетенції” наукового дослідження з проблеми розвитку педагогічної компетентності викладачів у системі методичної роботи медичного коледжу нами було означено поняття “*педагогічна компетентність викладача медичного коледжу*”, під якою розуміємо цілісне утворення в характеристиці фахівця та особистості, що є одним із виявів його професіоналізму й майстерності, показником сформованості професійно значущих якостей і поведінкових характеристик на засадах системи психолого-педагогічних і професійних знань, умінь і навичок, що забезпечують належну готовність до здійснення педагогічної діяльності в медичному коледжі [1].

Вагомим показником розвитку педагогічної компетентності викладачів медичного коледжу є належне опанування інноваційних технологій. Тому доцільним у структурі педагогічної компетентності є виокремлення інформаційно-комунікаційної складової, що є результатом освіти та професійної діяльності викладача та системно поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід інформаційно-комунікаційної діяльності, а також використання технічних засобів у навчально-виховному процесі та в життєвих ситуаціях.

Рівень розвитку інформаційно-комунікаційної складової педагогічної компетентності викладача медичного коледжу визначається: мотивацією (а саме: прагненням до якісного виконання інформаційної діяльності, ефективним використанням інформаційно-комунікаційних технологій, самовдосконаленням тощо); інформаційно-науковими знаннями (оперуванням поняттями, фактами, властивостями, закономірностями, методами, алгоритмами); уміннями і навичками досвіду роботи з інформаційними джерелами; а також інформаційним світоглядом, інноваційним мисленням та інтуїцією, мобільністю, ціннісними орієнтаціями щодо доцільності використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Підкреслимо, що означені характеристики інформаційно-комунікативної складової забезпечують взаємодію викладача медичного коледжу як фахівця й

особистості з інформаційним середовищем, насамперед, за такими напрямками: застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі та використання їх для саморозвитку і самовдосконалення. Отже, інформаційно-комунікаційна компетентність, з одного боку, має “надпредметний”, загально інтелектуальний характер, а з іншого – це набір практичних знань і вмінь для вирішення “життєвих завдань” [2].

Керуючись визначенням поняття “компетенція” (лат. *competentia*, від *compe* – взаємопрагну; відповідаю, підходжу) – коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи; коло питань, в яких ця особа має певні повноваження, знання, досвід [3], вважаємо за потрібне зазначити такі компетенції викладача медичного коледжу:

- інформаційна (знання основних понять загальної та медичної інформатики, функціонування комп’ютерних систем та мереж);
- технічна (знання основ технічного і програмного забезпечення комп’ютерних систем та мереж);
- технологічна (знання технологій, а також апаратних і програмних засобів для обробки та перетворення інформації);
- алгоритмічна (знання основ алгоритмізації та алгоритмічних мов);
- *мережева та телекомунікаційна* (знання основних принципів побудови і використання локальних мереж та глобальної мережі Internet);
- *методична та дослідницька* (знання основних принципів використання комп’ютерів у житті та діяльності людини, а також у наукових дослідженнях);
- *компетенція в питаннях інформаційної безпеки* (знання основних інформаційних атак у комп’ютерних системах, принципи захисту даних у комп’ютерних системах, апаратні та програмні методи захисту інформації в комп’ютерних системах тощо).

Відповідно до означених компетенцій викладачі медичного коледжу повинні мати основні інформаційні знання про: архітектуру й основні характеристики засобів інформаційно-комунікаційних технологій; техніку безпечного користування засобами інформаційно-комунікаційних технологій;

операційні системи Windows, Linux; файлові менеджери, програми архівації, антивірусні та діагностуючі програми; основні вимоги до створення гіпертекстових документів; дидактичні можливості гіпермедійних систем; структуру мережі Інтернет та її значення для медичної освіти; санітарні умови та режими безпечного використання засобів комп'ютерної техніки і можливих порушень у стані здоров'я при їх недотриманні; стандарти, яким повинна відповідати комп'ютерна техніка [5].

Викладачі медичного коледжу повинні мати такі основні інформаційні вміння: визначати апаратну конфігурацію базових засобів новітніх інформаційних технологій та допоміжних периферичних пристроїв; встановлювати, налаштовувати та працювати з операційними системами; використовувати програми архівації, антивірусні та діагностуючі програми; працювати з графічними, текстовими пакетами програм; користуватися програмами автоматизації роботи з інформацією; налагоджувати та налаштовувати мережу і відповідне програмне забезпечення; підключати та працювати в мережі Інтернет; працювати з периферичним комп'ютерним обладнанням (принтер, сканер, модем тощо); користуватися електронною поштою; створювати нові засоби навчання на базі новітніх інформаційних технологій [5].

Практика свідчить, що розвиток інформаційно-комунікаційної складової педагогічної компетентності викладача медичного коледжу охоплює такі етапи:

- 1) набуття інформаційної та базової комп'ютерної грамотності;
- 2) розширення інформаційно-ціннісної орієнтації; поглиблення базової комп'ютерної компетентності та спеціальної комп'ютерної грамотності;
- 3) набуття соціальної зрілості, професійної комп'ютерної компетентності.

Критеріями розвитку інформаційно-комунікаційної складової педагогічної компетентності викладачів медичного коледжу визначено: оптимальну діяльність; наявність раціональних прийомів і способів діяльності; конкретність діяльності; усвідомлення процесу формування і розвитку цієї

компетентності; активність і самостійність діяльності; наявність критичного мислення.

Зауважимо, що означена проблема розвитку інформаційно-комунікаційної складової педагогічної компетентності актуалізована в Державній програмі “Вчитель”, Указі президента України № 1497/2005 “Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій” та Державній програмі “Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці”, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 07.12.2005 р. № 1153.

Підготовка кадрів до роботи в інформаційно-навчальному середовищі повинна мати випереджувальний характер, що передбачає проведення організаційно-методичних навчальних заходів.

Комплексне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес здійснюється за такими напрямками: забезпечення викладацького складу навчально-методичною літературою, комп'ютерною технікою, інформаційними ресурсами; упровадження навчального спецкурсу “Основи інформаційно-комунікаційних технологій” для викладачів медичного коледжу; проведення науково-практичних конференцій, семінарів, методичних об'єднань; залучення до конкурсів, практикумів, тренінгів різних рівнів; співпраця з медичними вузами, коледжами та кафедрами інституту післядипломної освіти; організація самоосвітньої діяльності.

Ефективною та дієвою формою розвитку інформаційно-комунікаційної складової педагогічної компетентності викладачів медичних коледжів є навчальні спецкурси.

Розглянемо програму навчального спецкурсу “Основи інформаційно-комунікаційних технологій”.

Мета спецкурсу: індивідуально надати викладачам коледжу можливість набути додаткових знань, умінь і навичок роботи із сучасними інформаційно-комунікаційними засобами навчання.

Особливості реалізації мети та завдань спецкурсу:

- навчання через практичну діяльність;
- спрямованість навчання кожного на конкретний власний результат;
- застосування інформативно-комунікативних технологій для реалізації педагогічних ідей;
- ефективний засіб для реалізації цікавої дослідницької самостійної проектної діяльності;
- використання інтерактивних методів навчання;
- постійна зміна видів діяльності;
- цілеспрямованість на успіх у всіх видах діяльності;
- формування навичок роботи в малих групах та парах;
- формування навичок критичного мислення та навичок мислення високого рівня – аналіз, синтез, оцінювання за допомогою формулювання ключових та тематичних питань для студентів;
- постійне обговорення власних думок з колегами;
- проектування всіх видів діяльності з використанням інформативно-комунікативних технологій;
- можливість самостійного виконання завдання за комп'ютером;
- використання методу демонстраційних прикладів.

Очікуваний результат спецкурсу: ефективне використання інноваційних методів навчання; упровадження нових прийомів роботи у навчально-виховний процес; розвиток педагогічної компетентності кожного викладача.

На заняттях спецкурсу передбачено різні форми і методи діяльності викладача: самостійна робота за комп'ютером; виконання домашніх завдань; робота в парах та групах; колективне обговорення сучасних проблем стосовно впровадження інформаційно-комунікативних технологій у навчальний процес; інтерактивні методи навчання; постійне використання програмного компакт-диску та Інтернет-ресурсів для розроблення дидактичних матеріалів; виконання навчальних завдань: створення комп'ютерної презентації, публікації та веб-сайту; оцінювання навчальних досягнень на основі розроблених за

допомогою комп'ютера спеціальних критеріїв та форм оцінювання; оцінювання діяльності своїх колег за запропонованими критеріями для розроблених навчально-методичних матеріалів тощо.

Тематичний план спецкурсу “Основи інформаційно-комунікаційних технологій” подано в таблиці.

Таблиця

**Тематичний план спецкурсу
“Основи інформаційно-комунікаційних технологій”**

№ з/п	Тема заняття	Форма проведення
1	Інформаційно-комунікаційні технології – методологія і технологія навчально-виховного процесу з використанням новітніх електронних засобів	Тематична лекція
2	Будова персонального комп'ютера та вивчення операційної системи	Практикум
3	Ознайомлення з текстовим редактором MS Word та використання його можливостей для створення дидактичних матеріалів	Практикум
4	Ознайомлення з табличним редактором MS Excel для створення дидактичних і методичних матеріалів	Практикум
5	Вивчення програм засобів підготовки презентацій MS Power-Point та засобів підготовки публікацій MS Publisher	Практикум
6	Ознайомлення з прикладними програмами навчального призначення й електронними підручниками	Семінарське заняття
7	Досвід роботи у ресурсах Internet із проблем професійної освіти та медицини	Конференція
8	Пошук найбільш популярних Web-сайтів з питань освіти, науки і медицини	Практикум
9	Пошук в електронних каталогах і базах даних інформаційних центрів, що займаються фаховими та спеціальними проблемами (культура, мистецтво, спорт)	Практикум
10	Формування вмінь роботи з електронною поштою	Навчальний практикум
11	Наочні засоби навчання: мультимедійний комплекс, інтерактивна дошка	Практичний семінар
12	Підсумковий тестовий контроль	Практикум

Викладач, який закінчив спецкурс і знає інформаційні технології, удосконалює навчально-виховний процес, виконуючи такі завдання: забезпечення інформацією студентів у навчальному процесі; формування ключових компетенцій студентів; інтеграція базової і додаткової освіти; підвищення мотивації студентів до навчання.

Після закінчення спецкурсу у викладачів формується нове інноваційне мислення, інформаційно-комунікаційний стиль діяльності, що зорієнтовані на впровадження новітніх технологій у медичну освіту та свідчать про належний рівень інформаційно-комунікаційної складової педагогічної компетентності.

Отже, у процесі проведеного нами дослідження з'ясовано, що

1) інформаційно-комунікаційна складова педагогічної компетентності викладача інтегрує в собі здобуту вищу освіту та професійну діяльність викладача: знання, уміння, навички, досвід інформаційно-комунікаційної діяльності та використання технічних засобів;

2) розвиток інформаційно-комунікаційної складової педагогічної компетентності викладачів доцільно здійснювати в системі методичної роботи медичного коледжу за такими напрямками: забезпечення відповідною навчально-методичною літературою, комп'ютерною технікою, інформаційними ресурсами; упровадження навчального спецкурсу “Основи інформаційно-комунікаційних технологій” для викладачів медичного коледжу, що передбачає проведення тематичних лекцій, практичних семінарів, навчальних практикумів, а також самоосвітня діяльність викладача.

Проведене наукове дослідження з проблеми розвитку інформаційно-комунікаційної складової педагогічної компетентності викладачів медичного коледжу не охоплює всіх аспектів розвитку означеної характеристики. Подальші наші дослідження ми вбачаємо у відборі ефективних та дієвих форм і методів розвитку педагогічної компетентності викладачів-медиків у синергізмі інформаційно-комунікаційних та інтерактивних технологій навчання дорослих.

Список використаної літератури

1. Бухальська, С. Є. Обґрунтування структури педагогічної компетентності викладача медичного коледжу / С. Є. Бухальська // Педагогічний процес: теорія і практика. – К., 2012. – Вип. 2. – С. 3–12.

2. Вишнякова, А. В. Образовательная среда как условие формирования информационно-коммуникативной компетентности учащихся : дисс. ... кандидата

пед. наук : 13.00.01 / А. В. Вишнякова ; Оренбургский гос. пед. ун-т. – Оренбург, 2002. – 172 с.

3. Словник іншомовних слів / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К. : Наук. думка, 2000. – 680 с. – (Словники України).

4. Фіцула, М. М. Педагогіка вищої школи / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.

5. Щупак, О. Ю. Комп'ютерна грамотність педагогічної компетентності викладача медичного коледжу / О. Ю. Щупак. – Рівне : РБМК, 2012. – 24 с.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Романишина Л. М.